

Тема 17: «Рівні, фактори і методика оцінки воєнно-політичної обстановки»

Заняття 1: «Рівні аналізу і оцінки воєнно-політичної обстановки»

ЛЕКЦІЯ

Доцент кафедри:

кандидат історичних наук

Криленко Іван Михайлович

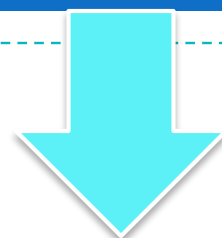
ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про основи національної безпеки України».
2. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України “Про Воєнну доктрину України” 2015 року.
3. Основи загальної та воєнної політології: підручник / Цюрупа М.В.; Ясинська В.С.; під загальною ред. Телелима В.М. – К.: Кондор-Видавництво, 2013. – 512 с.
4. Політологія: підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України / За заг. ред. В.Ф. Смолянюка. – 1-е видання, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2002 р. – 446 с.
5. Погорілий Д.Є. Політологія: кредитно-модульний курс. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури. Фірма «Інкос». 2008. – 432 с.
6. Толубко В. Б., Бут Ю. І., Косевцов В. О. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів. – К.: НАОУ, 2002. – 68 с.
7. Воєнно-політична обстановка в різних регіонах світу <http://mil.in.ua/news/svit/5013-voienno-politychna-obstanovka-v-riznykh-rehionakh-svitu3>

НАВЧАЛЬНІ ПИТАННЯ

**1. Поняття
рівнів оцінки
воєнно-
політичної
обстановки
та їх зміст**

**2. Основні
критерії оцінки
воєнно-
політичної
обстановки**

ПЕРШЕ ПИТАННЯ

**Поняття рівнів оцінки
воєнно-політичної
обстановки та їх зміст**

Реалізація воєнної політики суб'єктами воєнно-політичної діяльності породжує відповідні воєнно-політичні відносини, які в конкретних часових межах доцільно розглядати як відповідні стани.

Воєнно-політичні відносини (ВПВ) – сукупність намірів і дій сторін (держав, коаліцій держав, міжнародних корпорацій, політичних партій, блоків, груп населення), спрямованих на досягнення власних інтересів із застосуванням усіх наявних інструментів, у тому числі воєнної сили, у політичній, воєнній, економічній та інших сферах життєдіяльності.

(Воєнна доктрина України)

Воєнно-політичні відносини представляють собою сукупність взаємозв'язаних, взаємозалежних і взаємоперехідних один в одного особливих станів і ситуацій.

Для визначення цих станів, котрі, в свою чергу, являються етапами (ступенями) процесу розвитку воєнно-політичних відносин використовується поняття "воєнно-політична обстановка".

Воєнно-політична обстановка (ВПО) – стан воєнно-політичних відносин між сторонами з наявних питань відносин на певний момент (період) часу.

(Воєнна доктрина України)

Критерії оцінки ВПО:

1. **Геополітичний простір**, на якому здійснюється оцінка.
2. **Рівень бойових завдань**, що можуть бути визначеними військам у випадку прийняття рішення про їх використання.

Рівні оцінки ВПО за геополітичними характеристиками:

глобальний

регіональний

локальний

Глобальний рівень – передбачає визначення стану ВПВ, що є визначальними або домінуючими для даного часу розвитку світового співтовариства в цілому.

Основні проблеми сучасності при оцінці ВПО на глобальному рівні:

1-ша - це стан і тенденції розвитку ВПВ між основними центрами сили сучасності (США, Західною Європою, РФ, Китаєм, Японією), а також поведінка країн, що належать до “не декларованих ядерних держав” (Індія, Ізраїль, Пакистан).

2-га - це особливості політичної поведінки та рівень активності ісламського фундаменталізму в різних регіонах планети.

3-тя - це військ-політ процеси, що розвиваються на пострадянському просторі, на території колишніх радянських республік.

4-та - це “гарячі точки” планети, а також тенденції їх розвитку.

Регіональний рівень – характеризує стан ВПВ у тому чи іншому регіоні.

Основні проблеми сучасності при оцінці ВПО на регіональному рівні:

1-ша - полягає в аналізі системи ВПВ між країнами регіону з точки зору наявності чи відсутності системи колективної безпеки, або наявності договорів з метою регіональної безпеки, вирішення питання розподілу (перерозподілу) територій.

2-га - визначення потенційного або реального джерела війни (воєнного конфлікту) в регіоні, явних і прихованих суперечностей, які можуть призвести до збройного насильства.

3-тя - формування вихідних позицій для стабілізації ВПВ в регіоні, визначенні засобів і шляхів нейтралізації загрози переростання соц-політ. суперечностей у воєнний конфлікт.

Таким чином, **дослідження і оцінка ВПО на регіональному рівні**, з одного боку, визначає стан та тенденції розвитку ВПВ з точки зору регіональної безпеки, а з другого – її вплив на розвиток військово-політичної ситуації на глобальному рівні.

Локальний рівень передбачає оцінку стану ВПВ між двома-трьома сусідніми країнами та можливого характеру їх розвитку у зв'язку із загостренням суперечностей між ними.

Схема геополітичного підходу до оцінки ВПО

- чітке уявлення і достатня інформація про соц-політ. відносини у власній країні та у сусідніх країнах;
- стан ВПВ власної країни з безпосередніми сусідами;
- система ВПВ в регіоні;
- наявність і ефективність систем регіон\безпеки;
- особливості і тенденції розвитку світового полі\процесу;
- співвідношення політ. і силових засобів розв'язання глобальних та регіон\проблем.

Геополітичний підхід до оцінки ВПО –

передбачає комплексне дослідження ВПВ від найвищого, глобального рівня до локального рівня їх організації, а також до внутрішніх (в окремих випадках) соц-політ. відносин. Це дає змогу перейти від аналізу соц-політ відносин, кожної окремої країни, до пізнання особливостей і тенденцій розвитку світового співтовариства в цілому.

Рівні оцінки ВПО за рівнем бойових завдань:

1. Стратегічний рівень:

- реалізується вищим військ-політ керівництвом країни і є невід'ємною складовою частиною стратегічного планування та ведення війни в цілому;
- **Головне** - визначити реальний стан ВПВ у найширшому геополітичному просторі, виявити тенденції їх розвитку на якомога дальшу перспективу в часі і на цих засадах прийняти рішення стосовно початку, припинення чи продовження війни.

Оперативний рівень:

- співпадає з завданнями фронтової або армійської військової операції;
- з точки зору геополітичного простору на цьому рівні проводиться оцінка ВПО від стратегічно важливих населених пунктів до цілих регіонів.

Тактичний рівень:

- співпадає з рівнем бойових завдань від посиленого батальйону до дивізії включно.
- оцінка морально-політ і псих. стану о\с своїх військ і противника, соц-політ відносин в районі бойових дій, ставлення місцевого населення до війни, своїх військ і військ противника тощо.

ВИСНОВОК ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

Таким чином, оцінка ВПО з позицій геополітичних характеристик і бойових завдань військ повинна вестися у повному обсязі як у воєнний, так і в мирний час.

ДРУГЕ ПИТАННЯ

Основні критерії оцінки воєнно- політичної обстановки

Фактори які обумовлюють військову могутність держави:

1. економічний потенціал;
2. соціальний потенціал;
3. науковий потенціал;
4. духовний (моральний) потенціал
суспільства;
5. військовий потенціал.

Основні етапи роботи по вивченню і оцінці ВПО:

Підготовчий етап – рішення організаційних питань, методологічних і методичних задач.

- визначення об'єкту вивчення, цілі і задачі;
- хто залучений до роботи;
- визначення часу як на збір інформації так і на її обробку;
- форма, в якій повинні бути надані результати.

Основний етап – процес аналізу, оцінки і узагальнення ВПО, прогнозування її можливих змін у найближчий час, чи далекому або недалекому майбутньому. Практичне використання результатів оцінки ВПО.

Заключний етап – оформлення і представлення отриманих результатів органам державного і воєнного управління у формі воєнно-політ. огляду, доповідної записки, а в деяких випадках - і у формі пропозицій.

Групи головних джерел для аналізу і оцінки ВПО

- 1.** Офіційні відкриті документи державних, військових органів, впливових суспільних організацій (виступи керівників, заяви, декларації, звернення, маніфести, офіційні ноти інш.). Особлива увага на воєнні доктрини, директиви і накази військ\керівництва.
- 2.** Інформаційні і довідкові матеріали з різних сфер суспільн\ життя, в тому числі і з військ\питань, які відкрито друкуються різними закладами і відомствами
- 3.** Засоби масової інформації, газети, журнали, радіо, телебачення, інтернет.
- 4.** Закриті матеріали, які добуваються спеціальними органами і службами.

Групи критеріїв оцінки ВПО

1. Зіставлення воєнно-економ\потенціалів, якими характеризуються суб'єкти ВПО.

Оцінка наступних показників:

- нац\прибуток держави;
- нац\прибуток на душу населення;
- розвиток промисловості й продуктивність праці у промисловості;
- розвиток сільск\господарства й продуктивність праці у ньому;
- динаміка промислового й сільс\подарського виробництва (спад, стабілізація чи піднесення).

2. Оцінюються й порівнюються соціальні потенціали країн.

Оцінка наступних показників:

- характер відносин між соц\групами, верствами у соц\структурі суспільства;
- особливості стосунків між етнічними спільнотами;
- широта соц\бази державної влади, наявність та організованість опозиції;
- рівень підтримання населенням внутрішньої політики держави;
- наявність сепаратистських сил та їх готовність до активних дій;
- стан міжконфесійних відносин.

3. Оцінюються та порівнюються наукові потенціали й можливості їх використання у воєнно-політ\цілях.

Оцінка наступних показників:

- рівень розвитку фундаментальної науки, стан прикладних наукових-розробок;
- кадровий потенціал науки, в тому числі - воєнної науки;
- інформ\забезпечення наукових досліджень та освіти;
- мат-технічне й технологічне забезпечення науки та інші.

4. Розглядаються й оцінюються морально-політ\потенціали суспільства та збройних сил.

Оцінка наступних показників:

- стан духовного розвитку суспільства, основні моральні цінності і загальна система цінностей і ціннісних орієнтацій населення;
- морально-псих\готовність населення, особливо молодого-покоління захищати вітчизну зі зброєю в руках.

5. Аналізується й оцінюється воєнний потенціал.

Оцінка наступних показників:

- кількості і якості стратег. і оператив-тактичних наступ. озброєнь;
- якості підготовки о\с збройних сил;
- професійної підготовки й досвіду командного й керівного складу;
- кількості і якості озброєння і бойової техніки;
- якості, стійкості й надійності управління військами.

Алгоритм дій суб'єкта оцінки

1. На основі наявної інформації визначаються центри (полюси) сили у світі (регіоні, локальному просторі), тобто найбільш могутні у воєн\відношенні держави. Виявляються основні інтереси, напрямки і пріоритети зовнішньої й в\політики цих держав, суперечностей між ними.
2. Визначаються головні суб'єкти ВПО у світі (регіоні або локальному просторі), суперечності між якими вирішальне впливають на її розвиток.
3. Аналізується й оцінюється конкретне співвідношення потенціалів, що складають в\могутність держав - суб'єктів ВПО, перш за все — співвідношення сил між реальними центрами сили.

4. Проводиться порівняльний аналіз змісту й характеру воєнних доктрин (їх воєнно-політ, воєнно-стратег, воєнно-економ. та інших аспектів) протистоячих держав, а також їх коаліцій.
5. Аналізуються і оцінюються з точки зору їх змісту й характеру реальні воєнно-політ\події, процеси, явища, тенденції їх розвитку.
6. Аналізується й оцінюється внутрішня соц-політ. обстановка в державі, сусідніх країнах. Робиться висновок про рівень внутрішньої загрози нац\безпеці і можливість ускладнення ВПО на кордонах держави внаслідок загострення внутрішніх соц-політ. відносин у сусідніх країнах.

7. На основі оцінки співвідношення потенціалів в\могутності основних центрів сили (пп. 1,2,3) і сусідніх країн (п.4), а також аналізу і оцінки реальних воєнно-політичних процесів і подій (п.5) робиться висновок про рівень зовнішньої воєнної небезпеки й можливості ускладнення ВПО на кордонах держави, визначаються заходи щодо зменшення і зняття цієї небезпеки.
8. Аналізуються й оцінюються склад, розстановка й потенціали можливих союзників (фактичних й імовірних), визначаються нейтральні в цих процесах сили та можливі варіанти і напрямки припинення їх нейтралітету.
9. На основі аналізу й оцінки ВПО розробляється прогноз її розвитку.

При аналізі воєнно-політ. (соц-політ.) обстановки по кожному елементу формуються часткові висновки, визначаються позитивні і негативні сторони.

Загальні висновки з оцінки повинні стати основою рекомендацій для задуму та рішень командира.

Для найбільшої ефективності робота по оцінці воєнно-політ. (соц-політ) обстановки здійснюється органами виховної роботи та органами розвідки (п.2;3) постійно у мирний та воєнний час.

ВИСНОВКИ

Головна мета оцінки ВПО в мирний час – визначити джерела і ступінь зовнішньої і внутрішньої воєнної небезпеки.

Оцінка ВПО здійснюється у єдності її стратегічного, оперативного і тактичного рівнів.

Результати аналізу й оцінки ВПО відображаються у вступній частині основних керівних документів командира і його штабу: у директивах, наказах, розпорядженнях.

Складність оцінки ВПО потребує об'єктивного і критичного відношення до отриманих результатів, особливо при прогнозуванні. Прогнози завжди несуть характер можливості (чи неможливості) і представляються у вигляді моделі, яка розкриває можливі варіанти розвитку дій.